

ENIGMA OTILIEI

---

de George Călinescu

Prietene, bine ai venit la lecția cu numărul 5!

1. Date despre autor și operă

Autorul (1899-1965) este considerat unul dintre cei mai importanți critici și istorici ai literaturii române fiind autorul lucrării monumentale – *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*; dacă vrei - Biblia criticii literare românești. Călinescu nu dovedește doar simț artistic, ci și putere de creație prin faptul că opera sa literară acoperă toate genurile (epic, liric, dramatic). Deci nu este doar critic, ci și scriitor.

2. Încadrarea în specie, gen, curent cultural

Romanul *Enigma Otiliei* a fost publicat în 1938. Este un text realist, balzacian, interbelic.

Romanul este specie a genului epic, în proză, de mare întindere, cu multe personaje complexe, cu o acțiune ce se desfășoară pe mai multe fire narative.

Este roman realist pentru că prezintă o viziune veridică a realității. Textul este verosimil, poate fi crezut; acțiunea putându-se întâmpla și în realitate.

Este roman balzacian, deoarece personajele sunt individualizate tipologic (avarul, arivistul, orfana etc.). În plus, mediul înconjurător, prezentat în descrieri lungi (de aceea e plictisitoare cartea pe alocuri) este în directă legătură cu trăsăturile personajelor. Spre exemplu: casa lui moș Costache este lăsată în paragină și e plină de fisuri precum arată și caracterul zgârcit al acestuia.

3. Perspectiva narativă

Enigma Otiliei este un roman obiectiv, cu narator omniscient și omniprezent, care relatează faptele la persoana a treia.

4. Viziunea despre lume

Viziunea lui Călinescu despre lume are la baza prezentarea concretă a realității contemporane prin teme precum banul, moștenirea sau parvenirea. Analizează societatea în care trăiește creând „specii sociale”, personaje complexe, prin atitudine, acțiune, cuvânt și relațiile cu

ceilalți. Este deosebit de atent la detalii și descrieri. Fizionomia, cadrul ambiant ocupă spații extinse în text. Atitudinea sa este critică, sobră, obiectivă.

5. Semnificația titlului

Titlul inițial a fost *Părinții Otiliei*, George Călinescu accentuând tema paternității, dar, la sugestia editorului, l-a modificat în *Enigma Otiliei* din motive de marketing. Titlul este foarte sugestiv aflându-se în strânsă legătură cu textul. Este alcătuit din două substantive: unul comun, *Enigma*, și celălalt propriu, *Otiliei*. În sens conotativ el semnifică eternul feminin – aspectele de mister ale femeii în general și, în particular, trimite la enigmatul personalității tinerei Otilia.

6. Prezentarea temei

Tema este fresca socială a universului bucureștean la început de secol XX în care relațiile dintre oameni erau definite de proveniența familială, de puterea financiară și de aspirațiile sociale. Cititorul poate observa și subteme precum iubirea, paternitatea, moștenirea, parvenirea.

7. Repere spațio-temporale

Spațiul și timpul sunt foarte bine definite: „Într-o seară de la începutul lui iulie 1909, cu puțin înainte de orele zece, un tânăr de vreo optsprezece ani, îmbrăcat în uniformă de licean, intra în strada Antim.” Așadar, început de secol XX, București, România.

8. Structura

Romanul este construit din 20 de capitole numerotate, fără titluri cu multe planuri narative care urmăresc destinul personajelor.

9. Tratarea subiectului

Relația dintre incipit și final este evidentă. Romanul sferic debutează cu prezentarea străzii Antim din București unde Felix caută locuința tutorelui său Costache Giurgiuveanu. Tânărul își va reaminti cuvintele spuse de bătrânul avar „Aici nu stă nimeni.” în finalul romanului, când, revenit pe strada Antim în fața casei dărăpănate, atestă tragismul situației.

Expozițiunea este reprezentată de venirea tânărului Felix Sima din Iași în București pentru a studia Medicina. El caută locuința tutorelui său. După ce este întâmpinat cu răceală de bătrân, este salvat de Otilia și invitat în casă. Astfel ajunge să cunoască întreaga familie și pe cunoștințele acestora.

Sora lui Costache, Aglae Tulea dorește să pună mâna pe averea bătrânului, la fel și Stănică Rațiu, ginerele Aglaei, un „avocat fără proțese”.

Felix trăiește o frumoasă poveste de dragoste alături de Otilia, dar, aceasta se comportă cu el ca și cu un frate.

Dorind să îi construiască o casă Otiliei, Giurgiuveanu adună materiale din dărâmături pentru că nu se îndură se cheltuiască din propriile economii. În consecință se îmbolnăvește, cade la pat, iar Pascalopol, prietenul familiei, aduce un doctor care recomandă multă liniște bolnavului. Pascalopol îi propune să deschide un cont pe numele Otiliei, dar bătrânul nu se îndură să pună nimic în el. Astfel că moșierul va depune 100.000 lei pentru Otilia.

Își revine, dar nu pentru mult timp. Lovitura fatală este dată de Stănică Rațiu care află locul unde sunt ascunși banii și îl jefuiește pe moș Costache. Ultimele cuvinte ale bătrânului rezumă întreaga viață: „Ba-banii pu-pungașule!”

Pentru a nu-i îngrădi dezvoltarea profesională a lui Felix, Otilia se căsătorește cu Pascalopol și pleacă a Paris. Moșierul însuși mărturisește sentimentele confuze pe care le are față de Otilia pentru că nu știe „ce e patern și ce e viril” în dragostea ce i-o poartă.

Din deznodământ aflăm că Felix ajunge un doctor universitar renumit, se căsătorește bine și intră în cercurile înalte. Finalul îl găsește pe Felix revenit pe strada Antim, depănând amintirile primei vizite în București.

10. Tipologii de personaje

Tipul avarului – Moș Costache. Portretul fizic subliniază trăsăturile morale: „omuleț subțire și puțin încovoiat. Capul îi era atins de o calviție totală și fața părea aproape spână (...). Buzele îi erau întoarse afară și galbene de prea mult fumat.” Zgârcenia lui capătă nuanțe hilare: se îmbracă ponosit, nu se îndură să plătească pentru cărămizi și muncește până cade bolnav. Bâlbâiala autoimpusă este un mijloc de apărare față de potențialii dușmani. Totuși este un avar umanizat prin dragostea față de Otilia și prietenia cu Pascalopol.

Tipul arivistului – Stănică Rațiu. El este un om care dorește să urce pe scara socială prin parvenitism. Conduce afaceri dubioase, poartă o mască socială pentru a lăsa o impresie bună. Vorbește „sonor, rotund, cu gest artistic și declamator”. Caracterul său este malefic evidențiat în momentul în care îi provoacă moartea lui moș Costache.

Tipul „babei absolute” – Aglae Tulea. Portretul fizic este elocvent: „fața gălbicioasă”, „buzesubțiri”, nas „încovoiat și acut”. Gesturile și cuvintele ei violente sunt arme de atac împotriva oricui

atentează la averea fratelui ei pe care o râvnește cu toată ființa. Autoritatea ei se arată în relațiile de familie: este indiferentă la suferința soțului Simion și îl preferă pe Titu în dauna fetelor.

Tipul moșierului – Pascalopol. Nobil, rafinat și modest, personajul se autocaracterizează ca fiind „un fel de boem”. Este atent și protectiv cu Otilia, iar după câțva timp de mariaj, îi redă acesteia libertatea. Ea îl consideră „un mare caracter”.

Tipul eternului feminin – Otilia. Orfana protejată de moș Costache este o tânără de „18-19 ani, cu fața măslinie și ochii foarte albaștri”. Ea are o fire imprevizibilă, e complexă, e de nedeslușit pentru bărbații din jurul ei. E copilăroasă și lucidă, pragmatică și visătoare. O enigmă, care se autocaracterizează: „Sunt foarte capricioasă, vreau să fiu liberă, mă plictisesc repede, sufăr când sunt contrazisă.”

Tipul adolescentului – Felix. El este personajul a cărui dezvoltare se urmărește pe parcursul întregului roman. De aici caracterul de bildungsroman al textului. Conflictul principal este cel erotic. Se simte atras și respins totodată de Otilia. Este gelos și năucit de comportamentul fetei. Ajunge să se realizeze pe plan profesional și social și revine în final în spațiul amintirilor adolescenței.

11. Concepte particulare

Personaj reflector – personajul prin ochii și perspectiva căruia cititorul observă universul epic, un fel de „purtător de cuvânt” al naratorului. Unele fapte sunt prezentate prin intermediul gândurilor și emoțiilor lui Felix.

Pluriperspectivism – calitatea unui personaj de a fi privit din mai multe unghiuri de către celelalte personaje (se mai numește tehnica oglinzilor paralele). Otilia pentru Felix e „o enigmă”, pentru Aglae „o stricată”, pentru Stănică „deșteaptă fată”, iar pentru Costache e „fe-fetița” lui.

Balzacianism – ceea ce e specific operei balzaciene și anume: relația personaj-mediu existențial, tehnica detaliului, universul burghez, temele paternității și a parvenirii, tipologia personajelor și sfericitatea romanului (relația incipit-final).

Sunt GABRIEL BRAIC și te provoc:

prețuiește limba română pentru că vei gândi românește toată viața!

Ne vedem la lecția următoare:

Ultima noapte de dragoste, întâia noapte de război de Camil Petrescu.